

Міністерство освіти і науки України
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет історії, політології та національної безпеки
Кафедра історії України та археології

СИЛАБУС

нормативної навчальної дисципліни

**Історія України нового часу
(кінець XVIII – початок XX століття)**

підготовки бакалавра

спеціальності 014 Середня освіта (історія)

032 Історія та археологія

освітньо-професійної програми Середня освіта. Історія, правознавство

Історія, європеїстика, археологія

Луцьк 2020

Силабус навчальної дисципліни “Історія України нового часу (кінець XVIII – початок XX століття)” підготовки бакалаврів, галузі знань – 03 гуманітарні науки, 01 освіта / педагогіка, спеціальності – 014 середня освіта (історія), 032 Історія та археологія, за освітньо-професійною програмою – «Середня освіта. Історія, правознавство», Історія, європеїстика, археологія.

Розробник: Кінд-Войтюк Наталія Василівна, кандидат історичних наук, доцент.

Силабус навчальної дисципліни затверджено на засіданні кафедри історії України та археології (протокол № 2 від 18 вересня 2020 р.)

Завідувач кафедри *В. К. Баран* (проф. Баран В. К.)

© Кінд-Войтюк Н. В., 2020

I. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна / освітньо-наукова/ освітньо-творча програма, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	галузь знань – 01 освіта / педагогіка 03 гуманітарні науки спеціальність 014 – середня освіта (історія) 032 Історія та археологія освітньо-професійної програми – Середня освіта. Історія, правознавство Історія, європеїстика, археологія освітній рівень - бакалавр	Нормативна
		Рік навчання – другий
		Семестр – четвертий
Кількість годин 120 год. Кредитів 4		Лекційні – 34 год. Практичні (семінарські) – 34 год. Індивідуальні
		Самостійна робота – 52 год.
		Консультації 8 год.
ІНДЗ є		Форма контролю – екзамен
Мова навчання – українська		

II. Інформація про викладача

Прізвище, ім'я, по батькові Кінд-Войтюк Наталія Василівна

Науковий ступінь кандидат історичних наук

Вчене звання доцент

Посада доцент

Контактна інформація телефон (моб.) + 38 (050) 0443542;

e-mail kind2017@ukr.net

Дні занять <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

III. Опис дисципліни

Анотація курсу. Програма навчальної дисципліни укладена відповідно до освітньо-наукової програми – Середня освіта, історія, правознавство, Історія, європеїстика, археологія підготовки бакалавра в галузі знань – 01 освіта / педагогіка, 03 гуманітарні науки за спеціальністю – 014 Середня освіта (історія), 032 Історія та археологія. Курс „Історія України нового часу”, що вивчається протягом четвертого семестру студентами другого курсу історичного факультету Волинського національного університету імені Лесі Українки, передбачає засвоєння періоду української історії з кінця XVIII – до початку XX ст. Цей історичний проміжок (його називають „Історія України нового часу”) символізує цілу епоху в житті української спільноти, яка має чітко виражені явища і тенденції і суттєво відрізняється від попередніх і наступних епох.

Пререквізити (попередні курси, на яких базується вивчення дисципліни). Для ефективного засвоєння дисципліни “Історія України нового часу (кінець XVIII – початок XX століття)” студент повинен попередньо або паралельно вивчити дисципліни “Історія країн Центрально-Східної Європи середніх віків та нового часу”.

Мета і завдання навчальної дисципліни.

Мета курсу – поглиблено вивчити найважливіші питання історії Наддніпрянської і Західної України зазначеного періоду, звернувши увагу на зародження нових явищ в економічному житті українських земель, процес формування української ментальності, національних рухів, тенденції формування надбань української культури.

Завдання вивчення курсу полягає в тому, щоб студенти оволоділи фактологічним матеріалом, на основі якого могли б розібратися у складних багатогранних процесах, що відбувалися в політичному, економічному і культурному житті Наддніпрянської і Західної України кінця XVIII – початку XX ст.

Програмні компетентності	
Інтегративна компетентність (ІК)	Здатність продукувати наукові ідеї, оволодіти методологією наукової та педагогічної діяльності, вирішувати комплексні проблеми в процесі дослідницької та професійної діяльності, проводити оригінальне наукове дослідження у галузі гуманітарних наук.
Загальні компетентності (ЗК)	1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя. 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу. 4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово. 5. Здатність спілкуватися іноземною мовою. 6. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел. 7. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми. 8. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях. 9. Здатність бути критичним і самокритичним. 10. Здатність працювати в команді.
Фахові компетентності	1. Усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і

ності (ФК)	процесами в минулому та сучасності. 2. Усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та в різних контекстах. 3. Усвідомлення соціальних функцій історика, розуміння можливості використання історії для досягнення політичних цілей, в тому числі наслідків зловживання історією. 4. Здатність використовувати у професійній діяльності наукові праці та інформаційно-довідкові видання (бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи тощо), сучасні інформаційно-пошукові системи. 5. Здатність відшукувати необхідні для освітньої та наукової діяльності історичні джерела (архівні та опубліковані документи, етнографічні, картографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.). 6. Здатність використовувати релевантні методи опрацювання історичних та археологічних джерел, зокрема інструментарій спеціальних історичних дисциплін, а також сучасні інформаційні технології для обробки історичних даних. 7. Здатність використовувати фахові знання та професійні навички для виявлення, охорони та популяризації історико-культурної спадщини. 8. Здатність використовувати у фаховій діяльності знання гуманітарних та соціальних наук, вміння аналізувати оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні соціальні події та явища. 9. Здатність працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анотувати їх відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень. 10. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією. 11. Здатність здійснювати та організовувати археологічну діяльність. 12. Здатність робити відбір та прийняття на збереження артефактів і документів у відповідності до нормативів, організовувати археографічну діяльність, роботу в архівах та музеях, державних наукових та науково-дослідних установах у відповідності з прийнятими правилами та нормами.
– Програмні результати навчання 1. Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему. 2. Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці	

знання у професійній діяльності.

3. Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел.

4. Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі.

5. Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.

6. Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії.

7. Розуміти і виявляти відмінності в історіописанні, поглядах на минуле представників різних епох та у різних контекстах.

8. Брати участь у плануванні та виконанні наукових досліджень у сфері історії, презентувати результати досліджень, аргументувати висновки.

9. Мати навички організації практичного вирішення питань історичної пам'яті та охорони матеріальної й нематеріальної культурної спадщини України.

10. Застосовувати сучасні методики у процесі популяризації історії та археології, а також здійсненні різних видів педагогічної діяльності.

11. Здійснювати аналіз ситуацій з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов.

12. Здійснювати комунікацію з професійних питань з представниками наукових, громадських, релігійних і національно-культурних організацій і спільнот.

13. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.

14. Вміти акумулювати та поширювати кращий досвід професійної діяльності, інтегрувати досягнення інших наук для вирішення актуальних проблем історії та археології.

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин						
	Усього	у тому числі					
		Лек.	Практ. (Семін.)		Сам. роботи	Конс.	Форма контролю/ Бали
Змістовий модуль 1. Розвиток українських земель у кінці XVIII - перша половина XIX ст.							
Тема 1.	6	2	2		3		2

Структура української історії в XIX столітті.							
Тема 2. Українські землі під владою Російської імперії на межі ХУІІІ - ХІХ ст.	8	2	2		3	1	2
Тема 3. Західноукраїнські землі під владою Австрійської монархії (кінець ХVІІІ - 40 р. ХІХ ст.).	6	2	4		4	1	2
Тема 3. Вітчизняна війна 1812 року і Україна.	8		2		3		2
Тема 4. Економічний розвиток на Наддніпрянській Україні (до початку 1860 років). Селянські виступи.	6	2	2		3		2
Тема 5. Національне відродження на західноукраїнських землях у Наддніпрянській Україні.	8	2	2		3	1	2
Тема 6.	6	2	2		4		2

Зародження опозиційних рухів у Наддніпрянській Україні.							
Тема 7. Кирило- Мефодіївське товариство.			2				2
Тема 8. Розвиток культури в Наддніпрянській Україні		2	2				2
Разом за змістовим модулем 1	58	1 8	2 0		30	4	16
Змістовий модуль 2. Україна у другій половині XIX - поч.. XX ст.							
Тема 9. Аграрне питання Наддніпрянській Україні - просте його вирішення у XIX ст.	6	2	2		3		2
Тема 10. Західноукраїнські землі у другій половині XIX ст.	6	2	2		3		2
Тема 11. Русифікаторська політика царизму в українських землях у XIX ст.	4	2	2		3	1	2
Тема 12. М. Грушевський у науковому і суспільному житті України к. XIX - поч. XX ст.	8		2				2

Тема 13. Українські політичні партії на межі XIX-XX ст.	4	2			3		2
Тема 14. Україна на початку XX ст.	6	2			3		2
Тема 15. Аграрна політика Н. Столипіна і особливості проведення її в Україні.	6	2	2		3	1	2
Тема 16. Культура українських земель під владою Російській імперії	6	2	2		2	1	2
Тема 17. Культура західноукраїнських земель (друга пол. XIX - поч. XX ст.)	4	2	2		2	1	2
Разом за змістовим модулем 2	52	16	14		22	4	16
Види підсумкових робіт							Бал
Модульна контрольна робота							60
ІНДЗ							6
Інше							34
Всього годин / Балів	120	34	34		52	8	100

Завдання для самостійного опрацювання

Видами самостійної роботи студентів є підготовка до лекційних та семінарських занять, підготовка до проміжного контролю та виконання індивідуальних завдань (включає опрацювання першоджерел, підготовки обраного виду роботи).

Самостійна робота передбачає опрацювання теоретичних основ лекційного матеріалу по кожній темі та навчальної літератури з переліку рекомендованої викладачем літератури відповідно до структури навчальної дисципліни. Загалом на самостійну роботу виділено 52 години.

№ з/п	Назва теми	К-ть годин
1	Структура української історії в XIX столітті	4
2	Адміністративно-територіальний устрій та політична система України у складі Російської імперії	4
3	Форми взаємодії держави і суспільства в українських регіонах у складі монархії Габсбургів	4
4	Соціальна структура населення й економічний розвиток	4
5	Етнічний склад населення України. Росіяни на Україні: сфери присутності, політичні позиції, майновий статус, форми громадської активності	4
6	Поляки на Україні у складі Російської та Австрійської (Австро-Угорської) імперій	4
7	Неслов'янське населення України у складі Російської та Австрійської (Австро-Угорської) імперій	4
8	Українське «національне відродження» в контексті європейської історії кінця XVIII — першої половини XIX століть	4
9	Інституційний розвиток українського руху в середині та другій половині XIX століття	4
10	Ідейні основи українського руху в другій половині XIX століття	4
11	Модернізація українського суспільства на початку XX століття	4
12	Культурно-інтелектуальна історія України XIX століття	4
13	Від Малоросії та Галицької Русі до України. Підсумково-узагальнююче заняття	4
Всього:		52

Індивідуальні науково-дослідні завдання

Видами ІНДЗ у межах курсу “Історія України нового часу (кінець XVIII – початок XX століття)” є: виступи на наукових конференціях; участь у інтернет-конференціях; участь у Всеукраїнських та регіональних олімпіадах; реферат з теми (розділу) або вузької проблематики; розробка тестових завдань з тематики курсу; підготовка комп’ютерних презентацій з окремих тем; написання есе, виконання творчих завдань.

VI. Політика оцінювання

Складанню модульного контролю передують відпрацювання “н” та “2”. Перескладання модулів відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (як-от лікарняний). Студенти подають для оцінювання лише результати власної роботи. Усі письмові роботи перевіряються на наявність плагіату і допускаються до захисту лише за умови дотримання коректного показника запозичень (не більше 20 %). Списування під час контрольних робіт та іспитів / заліків заборонені (у т. ч. через використання мобільних пристроїв). Технічні засоби можуть бути застосовані лише за необхідності цитування джерел. Відвідування занять є обов'язковим компонентом, який враховується при проведенні підсумкового оцінювання. За об'єктивних причин (хвороба, міжнародне стажування, участь у наукових конференціях) навчання може відбуватися у on-line за погодження з керівником курсу.

V. Підсумковий контроль

Підсумковий контроль проводиться у формі екзамену. Оцінка виставляється з урахуванням оцінок за змістові модулі.

Питання екзаменаційного контролю.

1. Поняття «новітньої історії України» та «українського XIX століття». Періодизація історії України XIX ст.
2. Адміністративно-територіальний устрій України у складі Російської імперії.
3. Ліквідація Гетьманщини. Включення Правобережної України, Південної України та Криму до Російської імперії.
4. Кримська війна та Великі реформи 1860—1870-х років. Особливості реформаторської політики російської імперської влади на території України.
5. Модернізація політичної влади на початку XX ст.: приклад підросійської України.
6. Адміністративно-територіальний устрій та організація австрійської державної влади в українських регіонах у складі монархії Габсбургів.
7. Реформи «освіченого абсолютизму» в Габсбурзькій монархії. Українське австрофільство.
8. Вплив конституційних і децентралізаторських реформ 1860-х років у Габсбурзькій монархії на становище українців.
9. Українське представництво в австрійських державних (Державна рада) і крайових (Галицький і Буковинський сейми) парламентських установах.
10. Соціальні стани у Наддніпрянській Україні до 1860-х років. Аграрна реформа 1861 р. Столипінська аграрна реформа. Ментальність і соціальна поведінка українських селян.
11. Індустріалізація в підросійській Україні: економічний і соціальний аспекти.

12. Соціальні верстви в Галичині, на Буковині й Закарпатті. Економічне становище українських регіонів у складі Габсбурзької монархії (до 1848 р.).
13. Аграрне законодавство Марії Терезії та Йосифа II. Аграрна реформа 1848 р.
14. Етнічний склад населення Наддніпрянської України в XIX ст.
15. Росіяни на Україні: військові, дворяни, чиновники. Старообрядці (старовіри). Російська інтелігенція на Україні.
16. Російська колонізація України у зв'язку з індустріалізацією Донецько-Придніпровського регіону.
17. Опозиційна та революційна діяльність росіян на Україні: декабристи й народники. «Малоросійський патріотизм» росіян Наддніпрянщини.
18. «Українське питання» у політиці російського царизму та російській громадській думці.
19. Чисельність і розселення поляків у підросійській Україні. Польська земельна власність.
20. Поляки в соціо-етнічних конфліктах на Україні: російсько-польський і польсько-український антагонізми в земельному питанні. Листопадове (1830 р.) і Січневе (1863 р.) повстання.
21. Польська культурно-інтелектуальна присутність на Правобережній Україні. Образ України («Руси») й українця («русина») у польській громадсько-політичній думці XIX ст.
22. Польське населення Галичини й Буковини: соціально-демографічна характеристика. Польський шляхетський маєток. Аристократичні роди.
23. Галичина в контексті загальнопольського національного питання. Спроби польсько-українського порозуміння.
24. Культурно-інтелектуальне життя поляків у Галичині й на Буковині.
25. Розселення євреїв у Російській імперії. Правове становище і демографічні процеси. Структура зайнятості єврейського населення.
26. Громадсько-політичне та культурне життя єврейського населення у підросійській Україні. Антисемітизм.
27. Правове та економічне становище євреїв у монархії Габсбургів. Українсько-єврейські відносини.
28. Німецькі колонії на Україні. Меноніти. Внесок німецьких колоністів у розвиток сільського господарства України.
29. Румунське населення Буковини, угорське населення Закарпаття: демографічна характеристика та національно-правовий статус.
30. Кримські татари. Кримськотатарське відродження XIX ст.
31. Вплив ідей Французької революції та німецького Романтизму на розвиток

українського національного руху.

32. Тяглість козацького (малоросійського) патріотизму. Українські автономісти під час російсько-французької війни 1812 р. Українське масонство.
33. Харківські романтики. «Ідеологічна» функція літературної творчості І. Котляревського і Т. Шевченка.
34. Ідея слов'янської взаємності та «український месіанізм». «Руська трійця». Кирило-Мефодіївське товариство.
35. Інституціоналізація українського руху в Російській імперії в XIX ст. Поняття «інтелектуального співтовариства».
36. Реакція російської громадськості й імперської влади на розвиток українського руху.
37. Формування інституційної інфраструктури українського руху в Австрійській (Австро-Угорській) монархії в середині та другій половині XIX ст.
38. Утворення українських політичних партій у Галичині й на Наддніпрянщині: порівняльна характеристика.
39. «Українське питання» в політиці австрійської влади. Вплив зовнішніх чинників на формування політики Відня щодо українців.
40. Народництво («народолюбство») як світоглядна основа українського руху в Російській імперії. Концептуалізація національної історії.
41. Політичні ідеї М. Драгоманова. «Культурницька» і «політична» течії в українському русі. Ідея національної єдності українців.
42. Національно-політичні орієнтації в українському суспільстві Галичини, Буковини й Закарпаття в середині й другій половині XIX ст.
43. Політизація українського руху на Наддніпрянській Україні на початку XX століття. Українська політична думка: між федеративністю і самостійністю.
44. Вплив революції 1905—1907 рр. на український рух. Українська громада в Державній думі.
45. Розгортання масового українського національного руху в Галичині на початку XX ст. Утвердження ідеї національної єдності та державного суверенітету України.
46. Українсько-польський конфлікт у Галичині на зламі XIX—XX ст. Боротьба за український університет у Львові та реформу виборчого права.
47. Університети на Україні (Харківський, Київський, Одеський, Львівський, Чернівецький): освітнє, наукове та соціальне призначення.
48. Світоглядні та культурно-мистецькі течії XIX ст. (Класицизм, Романтизм, Реалізм). Традиція й «модерн».
49. Роль Церкви у формуванні основ новочасного українського суспільства.

50. Історія України XIX ст. у світлі європейського досвіду націотворення та сучасних концепцій «нації» і «націоналізму».

VI. Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка
90-100	відмінно
82-89	Дуже добре
75-81	Добре
67-74	Задовільно
60-66	Достатньо
1-59	Незадовільно

VII. Рекомендована література та інтернет-ресурси

Збірники документів (хрестоматії):

1. Добржанський О. Історія України (кінець XVIII – перша половина XIX ст.): Практикум. Чернівці: Золоті литаври, 2018.
2. Історія Києва: від княжої доби до сучасності. Збірник документів і матеріалів: Навч. посібник / За заг. ред. В. Ф. Колесника К.: Книги — XXI, 2009.
3. Історія України від найдавніших часів до наших днів. Практикум. /Упор. С. В. Герегова. Чернівці: Наші книги, 2015.
4. Історія України від найдавніших часів до сьогодення. / За заг. ред. А. П. Коцура. Київ-Чернівці: Книги - XXI, 2014.
5. Історія України: Документи. Матеріали: [посібник / Уклад., комент. В. Ю. Короля]. К., 2001.
6. Історія України. Документи. Матеріали. Посібник. К.: Академія, 2009.
7. Історія України: Хрестоматія: У 2-х част. / С. М. Клапчук, Б. І. Білик, Ю. А. Горбань та ін. К., 1996. Ч. 1–2.
8. Історія України: Хрестоматія: [Навчальний посібник / Упор. В. І. Гусєв, Ю. О. Калінцев, Г. І. Сургай]. К., 2013.
9. Історія української культури. Зб. матеріалів і документів / За ред. С. М. Клапчука та ін. К.: Вища школа, 2009.
10. Національні процеси в Україні: історія і сучасність. Документи і матеріали. Довідник. У 2 ч. - Ч.1. - К, 2017.
11. Хрестоматія з історії України для студентів вузів / [Упор.: Б. І. Білик, Л. В. Дячук, Я. С. Калакура та ін.]. – К., 2013.

Узагальнюючі праці, підручники:

12. Баженко В. Г. Історія України. К., 2015.
13. Білоцерківський В. Я. Історія України. Навч. посібник. К., 2011.
14. Бойко О. Д. Історія України. К., 2015.
15. Борисенко В. Й. Курс української історії: 3 найдавніших часів до XX століття. К.: Либідь, 1996.
16. Греченко В. А. Історія України. Модульний курс. Харків: Форсинг плюс, 2009.
17. Гусєв В. І., Казьмирчук Г. Історія України: [Підручник]. / В. І. Гусєв, Г. Казьмирчук. – К., 2008.
18. Дорошенко Д. І. Нарис історії України. / Д. І.Дорошенко.– Львів, 1991.
19. Історія держави і права України: У 2-х т. / [За ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина, В. Д. Гончаренка; Підручник]. К., 2003.
20. Історія України / [Кер. авт. кол. Ю. Зайцев]. К., 1996.
21. Історія України / В. М. Литвин, А. Г. Слюсаренко, В. Ф. Колесник та ін.; [За ред. В. М. Литвина; Навч.-метод. посібник для семінарських занять]. К., 2015.
22. Історія України в особах: XIX–XX ст. / [І. Войцехівська (кер. авт. кол.), В. Абліцов, О. Божко та ін.]. К., 1995.
23. Історія України та її державності / За ред. Л. Є. Дещинського. Л., 2010.
24. Історія України: Навч. посібник / Керівник авт. колективу С. В. Кульчицький. – К.: Альтернативи, 1997.
25. Історія України: навчально-методичний посібник для семінарських занять / За ред. В. М. Литвина. К.: Знання, 2015.
26. Історія України: нове бачення / В. Ф. Верстюк, О. В. Гарань, О. І. Гуржій та ін.; [за ред. В. А. Смолія]. К., 2000.
27. Казьмирчук М. Історія України: Підручник. К., 2019.
28. Кормич Л. І. Історія України. Підручник. К.: Алерта, 2010. – 412.
29. Король В. Ю. Історія України: Навч. посібник. К., 2005.
30. Коцур А. П. Українська державність: історія та сучасність. Чернівці, 2010.
31. Крип'якевич І. П. Історія України. Львов, 2015.
32. Курс лекцій з історії України: В 4 кн. / П. С. Коріненко, Ю. Ю. Свідерський, В. М. Окаринський та ін.; [Навч. посібник]. Тернопіль, 2007.
33. Лановик Б. Д. Історія України: Навч. посібник. К.: Знання-Прес, 2011.
34. Литвин В. Історія Україн.К., 2002.
35. Макар Ю. І. Історія України від найдавніших часів до наших днів. Чернівці, 1998.
36. Остафійчук В. Ф. Історія України: сучасне бачення. К.: Знання-Прес, 2010.

37. Пасічник М. Н. Історія України: державні процеси, розвиток культури та політичні перспективи. К.: Знання, 2015.
38. Полонська-Василенко Н. Історія України: У 2 тт. К., 2011.
39. Рибак І. В. Історія України у проблемному викладі в особах, термінах, назвах і поняттях.: Навч. посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2014.
40. Савченко Н. М. Історія України: модульний курс. Навчальний посібник. /К.: „Центр навчальної літератури”, 2009.
41. Світлична В. В. Історія України: Навч. посібник для студентів неісторичних спеціальностей вищих закладів освіти. Львів, 2015.
42. Теплицкий Ю. М. От Киевской Руси – к суверенной Украине: цивилизационная преемственность. Луганск, 2000.
43. Уривалкін О. Нарис історії України (сер. XIII – сер. XVII ст.). Ніжин, 2003.
44. Черкашина Н. К. Історія України від давніх часів до сьогодення. К., 2009.
45. Шабала Я. М. Історія України. Посібник-практикум. Луцьк.: ВМА „Терен”, 2013.
46. Шаповал Ю. І. Україна ХХ століття: Особи та події в контексті важкої історії. К., 2001.
47. Шевчук В. П. Історія української державності: Курс лекцій./ К: Либідь, 1999.
48. Юрій М. Ф. Історія України: Навч. посіб. К, 2009.
49. Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України. 2-ге вид., перероб. і розшир. К., 2018.

Довідники:

50. Верстюк В., Дзюба О., Репринцев В. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник. К., 1995.
51. Видатні постаті в історії України (IX–XIX ст.). К., 2008.
52. Історичні та художні портрети / [Упор. В. І. Гусев (кер. авт. кол.), К., 2002.
53. Довідник з історії України (А–Я) / [За заг. ред. І. Підкови, Р. Шуста]. К., 2020.
54. Енциклопедія історії України / Редкол.: В. Смолій (голова) та ін. Т. 1–5. К., 2003–2007.
55. Історична наука. Термінологічний і понятійний довідник. – К., 2020.
56. Котляр М., Кульчицький С. Довідник з історії України. / М. Котляр, С. Кульчицький. К., 2019.
57. Котляр М., Кульчицький С. Шляхами віків: довідник з історії України. К., 2019.

Інтернет-ресурси.

Інститут	http://history.org.ua/	Журнали, альманахи, збірники та
----------	---	---------------------------------

історії України НАНУ		монографії, видані інститутом: Український історичний журнал; Соціум; Проблеми історії України: факти, судження, пошуки; Україна в Центральній Східній Європі; RUTHENICA; Проблеми історії України XIX – початку XX ст. Укр.
Ізборник	http://litopys.org.ua/ http://litopys.kiev.ua/	Електронна бібліотека: наукові твори - класики української історіографії та сучасні дослідники: М. Грушевський, В. Голобуцький, Г. Касьянов, З. Когут, О. Оглоблін, Н. Яковенко та ін. Джерела: літописи, художня література т ін. Укр.
EXLIBRIS :: українська електронна бібліотека	http://exlibris.org.ua/ http://www.ukrexlibris.com/	Електронна бібліотека: наукові твори - В. Антонович, Д. Яворницький, П. Мірчук, Д. Дорошенко та ін.; мемуаристика: Ю. Коллард, В. Винниченко, З Книш; публіцистика. Укр.
Українська історична бібліотека	http://ukrhistory.narod.ru/	П. Толочко, Н. Яковенко, А. Капеллер, В. Липинський, М. Драгоманов та ін. Укр.
Історична веб-хрестоматія UKRAÏNARUS`	http://geocities.com/ua_ukraine/ukraînerus.html	Монографії, статті, документи з історії, етногенетики, антропології, археології України. Особливу увагу приділено історії формування українського народу, та національно-визвольного руху. Портрети українських володарів, гроші України-Русі. Мапи. Укр.
Козацтво XV-XXI ст.	http://cossackdom.com/	Документи, статті, монографії, рецензії, огляди, мапи, ілюстрації, бібліографію з історії. Укр., рос., англ.
<u>Українські сторінки - історія національного руху України</u>	http://ukrstor.com/	Наукові розвідки та документи. Історія окремих напрямків та регіонів національного руху України. Більше 40 діячів, пов'язаних з українським національним рухом - їх роботи та роботи про них. Історичні карти, бібліографія, посилання та ін.
<u>История Украины/Сергей Сенило</u>	http://members.tripod.com/~sesna/ukraine/ http://sesna.tripod.com/ukraine/	Короткий огляд історії України від найдавніших часів до 1991 р.
<u>Історія України</u>	http://historyua.narod.ru/	Присвячено історії процесів денационалізації в Україні та українському національно-визвольному руху. Хронологічні таблиці, документи
<u>Історія України</u>	http://unitest.com/uahist/ http://uahistory.kiev.ua/	Михайло Грушевський, Ілюстрована Історія України, Орест Субтельний,

		Наталія Полонська-Василенко, Серія книг "Реабілітовані історією"
<u>Твори</u> <u>Адріана</u> <u>Кащенко</u>	http://kaschenko.onestop.net/	Твори письменника Адріана Кащенка (1858-1921). Серія історичних повістей про козацтво
<u>Українська</u> <u>етнографія</u>	http://etno.onestop.net/	Монографії, статті, фотоматеріали посилання з української етнографії
<u>Українська</u> <u>спілка:</u> <u>історія</u>	http://spilka.onestop.net/history/	Праці класиків української історіографії: М. Аркас, Д. Дорошенко, Н. Полонська-Василенко та ін. Основні історичні документи по періодах; енциклопедії козацтва, Квацієнциклопедія ОУН-УПА; графічні матеріали та ін.
<u>Український</u> <u>одяг XIV -</u> <u>XVIII ст.</u> <u>Костюм</u> <u>Запорізьког</u> <u>о козацтва</u>	http://sweetukraine.narod.ru/odiyag/odiyag1.html	Сторінка присвячена опису одягу запорізького козацтва в XIV-XVIII ст. Є ілюстрації. Автор - Тамара Ніколаєва.
<u>Південно-</u> <u>західний</u> <u>фронт</u>	http://www.ugz-front.h1.ru/	Статті, документи, мультимедіа з історії Південно-Західного фронту
<u>Галицька</u> <u>Україна</u>	http://halychyna.ukrbiz.net/	Інформація етнографічного та історичного характеру про Галичину. Історичні карти, відомості про історичних особистостей, фольклор, місцеві діалекти, її зв'язок з іншими українськими землями і т. ін.
<u>Українська</u> <u>історія</u>	http://www.ua-history.narod.ru/	Книги, статті, документи, карти з історії України. В. Анатонович, О. Апанович, М. Костомаров, А. Кюстін
<u>Хортиця</u>	http://lazar.hortitsa.iatp.org.ua	Інформація про о. Хортиця: історія, екологія, фотоальбом
<u>Брама</u> <u>історія</u> <u>України</u>	http://brama.com/ukraine/history/index.html	Хронологічні синхронні таблиці, англ.
<u>Бабин Яр -</u> <u>пам'ять та</u> <u>безпам'ятніс</u> <u>ть</u>	http://babi-yar-diskus.narod.ru/	Наукові та публіцистичні роботи. Документи. Топографія
<u>Крим та</u> <u>кримські</u> <u>татари</u>	http://kirimtatar.com/	Кілька статей та документів, присвячених історії криму та кримських татар у XX ст.
<u>Українська</u> <u>спадщина</u>	http://heritage.com.ua/istorija/istorija.html	Невелика електронна бібліотека, переважно присвячена історії українського мистецтва
<u>Про</u> <u>українську</u> <u>історію:</u> <u>"Віталієва</u>	http://vittop10.g2gm.com/ukrainian/ukrainian.html	Кілька книжок з історії України: Пол Роберт Магоці Історія України; Ендрю Уилсон Українці. Нація яку не очікували; Баран В.Д., Козак Д.Н., Терпиловський

<u>територія"</u>		Р.В. Походження Слов'ян та ін; хронологія; посилання
<u>Українська геральдика</u>	http://heraldry.com.ua	Історія геральдики. Герби, печатки, поштові марки від середньовіччя до сьогодення
<u>Українська історія</u>	http://ua-history.narod.ru/	Книги, статті та документи: Антонович Володимир. Про козацькі часи на Україні; Апанович Олена. Українсько-російський договір 1654 року; Костомаров Микола. Книга буття українського народу; Кюстін Адольф. Росія в 1839 році та ін.
<u>Історія України</u>	http://uahistory.narod.ru/	Короткий огляд історії України по періодах з найдавніших часів по XX ст.
<u>Історія. Сайт Сергія Кашпіровського</u>	http://ukrainehistory.narod.ru/	Основні історичні терміни; хронологічні таблиці за темами "Друга світова війна". "Найвизначніші дати XX ст."; посилання та ін.
<u>InfoUkes - історія України</u>	http://infoukes.com/history/	Короткий огляд історії України, англ.
<u>Харківський приватний музей міської садиби</u>	http://ysadba.rider.com.ua/index.htm	Монографії, "Харківський історичний альманах"; бібліографія; генеалогічне дерево Харківської губернії
<u>Українська електронна бібліотека</u>	http://ukrcenter.com/library.asp	Українська художня література on-line
<u>Людина."Дзеркало Тижня"</u>	http://zn.kiev.ua/op/razdel/361/3150/	On-line версія тижневика <u>"Дзеркало Тижня"</u> . Статті на історичну тематику
<u>Нариси історії України</u>	http://history.franko.lviv.ua/	Яковенко Н. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII ст.; Грицак Я. Формування модерної української нації XIX-XX ст.; Довідник з історії України. В 3 т. (в форматі PDF).
<u>Неизвестная Украина</u>	http://users.i.com.ua/~luzan/history/	Кілька книжок з історії України. Еміграційна література, праці сучасних авторів
<u>Українська армія</u>	http://uarmy.ms.km.ua/	"Військово-історичний альманах"; Центральний музей збройних сил України та ін.
<u>Кобзар</u>	http://kobzar.info/	Присвячено життю і творчості Т.Г. Шевченка
<u>Киевлянинъ</u>	http://kievlianin.by.ru/	Історія міста Києва.
<u>Науково-популярний журнал</u>	http://warhistory.ukrlife.org/	On-line журнал "Воєнна історія"

<u>"Воєнна історія"</u>		
<u>Український флот: від найдавніших часів до сьогодення</u>	http://geocities.com/unavy/UkrainianNavy.html	Коротка історія українського флоту по періодах з найдавніших часів до сьогодення, англ.
<u>Електронна хрестоматія</u>	http://historydocs.narod.ru/ukr.htm	
<u>Князі, гетьмани, митрополити і президенти та науковці</u>	http://www.geocities.com/prysjan/in_40.html	Список правителів України (князі, гетьмани, митрополити, члени урядів) в VI-на поч. XX ст.
<u>Галицька Україна</u>	http://www.geocities.com/ukr-galicia/	Інформація етнографічного та історичного характеру про Галичину - історичну українську землю, її роль в етногенезі української нації, історичні карти, відомості про історичних особистостей, фольклор, місцеві діалекти, її зв'язок з іншими українськими землями, та ін. Також сайт вміщує матеріали, які мають відношення до України в цілому.
<u>Козаки XV-XXI ст. / сайт Людмили Маленко</u>	http://lmalenko.da.ru/	Про авторку проекту Cossacks 15-21 cent. http://www.cossackdom.com/
<u>Генеалогія в Україні</u>	http://www.genealogy.zp.ua/	Родословні таблиці основних руських князів X-XIII ст.; адреси архівів України; Хто і де займається генеалогією
<u>Історія українського флоту</u>	http://www.ukrflot.narod.ru/	Коротка історія українського флоту з найдавніших часів до 20 ст.
<u>Сайт історії Києва</u>	http://www.oldkyiv.org.ua	Статті, фото, карти, архітектори Києва
<u>Русифікація</u>	http://www.rusyfikacia.narod.ru/	Документи - переважно законодавчі акти, що висвітлюють русифікаторську політику та статті з мовного питання